

28.9.2016

Poliisiylitarkastaja Jorma Laitinen

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta
uav@eduskunta.fi

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on 6.9.2016 pyytänyt Poliisihallituksesta asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta VNS 6/2016 vp ja Valtioneuvoston selonteosta sisäisestä turvallisuudesta VNS 5/2016 vp

Lausunto 4.10.2016 pidettävään kuulemistilaisuuteen**VNS 6/2016 vp Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko**

Selonteossa arvioidaan Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintaympäristöä ja esitetään Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiset painopisteet ja tavoitteet. Turvallinen ja luottamukseen perustuvan yhteiskunnan todetaan olevan tärkeä osa uskottavaa ja menestyksellistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksilla on monia vaikutuksia myös Suomen sisäiseen kehitykseen. Sisäiseen turvallisuuteen kohdistuu uusia epävarmuustekijöitä. Yhteiskunnan yleinen kriisinkestokyky (resilienssi) joutuu koetukselle.

Jotta turvallisuus voidaan taata, pitää siitä vastuussa olevilla viranomaisilla olla riittävät toiminnan edellytykset. Suomessa on asukaslukuun suhteutettuna vähiten poliiseja Euroopassa (Pohjoismaiden vertailu on tämän asiakirjan lopussa). Suomen poliisin tulokset ovat kuitenkin olleet täysin vertailukelpoisia muihin Euroopan valtioiden kanssa. Kansalaiset luottavat poliisiin ja turvallisuus sekä turvallisuuden tunne ovat korkealla tasolla.

Poliisimiesten määrän arvioidaan laskevan vuoden 2017 loppuun mennessä noin 250 henkilötyövuodella vuoteen 2016 verrattuna. Koko kehyskaudella henkilöstövähennysten tarpeeksi on arvioitu noin 800 poliisiin htv:tä. Muun henkilöstön määrä vähenee vähintään nyt tiedossa olevalla ratkaisulla Migri -siirtojen verran eli noin 96 htv. Poliisin henkilöstön vähennystarvetta ei kyetä hoitamaan vain luonnollisen poistuman kautta vuosina 2018 - 2020. Poliisiyksiköt joutuvat sopeuttamaan enemmän, koska henkilöstön määrän vähentämismahdollisuus vain poistuman kautta jakaantuu epätasaisesti yksiköiden kesken.

Henkilöstövaltaisella alalla - kuten poliisissa - säästöt tulevat väistämättä näkymään henkilöstömäärässä. Rahoituksen vähennyksestä aiheutuvilla säästöillä tulee olemaan vaikutusta poliisin palvelujen saatavuuteen ja toiminnan tuloksiin. Suunnitelmallinen valvonta vähenee merkittävästi sekä ennalta estävä toiminta vähenee. Säästöt aiheuttavat entistä suurempaa tarvetta priorisoida tehtäviä valvonta- ja hälytystoiminnassa. Tehtäviä jää

hoitamatta. Poliisimiesten työturvallisuus heikkenee. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalveluiden tuottaminen vaikeutuu. Myös taajamissa toimintavalmiusajat pitenevät. Kokonaisuutena arvioiden luottamus poliisiin voi heiketä. Luottamuksen vähenemisestä voi seurata se, etteivät kansalaiset ole halukkaita tukemaan viranomaisia.

Valvonta- ja hälytystoiminnan osalta resurssien vähentäminen näkyy selvemmin näkyvän, suunnitelmallisen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnan merkittävänä vähenemisenä. Lisäksi leikkauksilla on selkeitä vaikutuksia hälytystoiminnassa mm. pitenevinä toimintavalmiusaikoina, tiettyjen tehtävien priorisointina ylitse vähempiarvoisten sekä suorituskyvyn heikkenemisenä. Merkittävästi vähentynyt yleisten paikkojen valvonta todennäköisesti lisää yleisellä paikalla tapahtuneiden häiriöiden ja rikosten määrää (pahoinpitelyt, vahingonteot ym.) ja siten tulee lisäämään rikostorjunnan tehtäväämääriä. Toimintavalmiusaikojen piteneminen tulee näkymään harvaan asuttujen alueiden palveluiden heikkenemisenä edelleen nykytasosta ja sen lisäksi myös taajaan asutuilla alueilla.

Koska poliisin tietoon tulleiden rikosten tutkintaa ei voi jättää hoitamatta, poliisitoiminta piilorikollisuuden paljastamiseksi tulee merkittävästi heikkenemään. Priorisoinnit koskevat etenkin törkeää huumorikollisuutta ja muuta järjestäytynyttä rikollisuutta, jossa paljastava toiminta on keskeisessä asemassa. Poliisin mahdollisuudet panostaa mm. sarjoittamis- ja analyysityötä edellyttävään ns. pimeään poliisin tietoon tulleiden rikosten selvittämiseen heikkenevät entisestään, mikä luonnollisesti heikentää erityisesti tällaisten omaisuusrikosten selvitysasteita. Tämä on erityisen huolestuttavaa ottaen huomioon yleistynyt hit and run -tyyppinen omaisuusrikollisuus.

Seuraavassa kuvataan poliisin toiminnan suuntaamista ja tavoitteita, joita on vaikea tai mahdotonta toteuttaa, jos edellä mainitut vähennykset poliisin henkilöstön määrässä toteutetaan. Riittävän suorituskyvyn ylläpitäminen vähennetyllä henkilöstömäärällä on vaikeaa ja jopa mahdotonta ainakin vakavammissa tapauksissa pitempiaikaisesti tai useammalla paikkakunnalla yhtä aikaa.

Järjestäytynyt rikollisuus, terrorismi ja väkivaltainen ekstremismi

Suomi varautuu kansainvälisessä yhteistyössään myös oman sisäisen turvallisuutensa vuoksi ei-valtiollisten toimijoiden kansainväliseen toimintaan ja sen seurauksiin. Näiden toimijoiden joukossa on monia terrorismia harjoittavia järjestöjä ja verkostoja, joiden väkivaltaa Suomessakaan ei voida sulkea pois.

Harmaan talouden ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa yksityisellä turvallisuusalalla on tehostettu, painopistealueena on järjestyksenvälvonta-toiminnan valvonta.

Järjestäytynyttä rikollisuutta torjutaan yhteistyössä yhteistyöviranomaisten kanssa sekä tehokkaan kansainvälisen yhteistyön avulla. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa huomioidaan järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian poliisin toiminnalliset linjaukset.

Tietoverkkorikollisuuden torjunnassa aloitetaan vielä toteuttamatta olevat kansallisen kyberstrategian täytäntöönpano-ohjelmassa esitetyt toimenpide-ehdotukset.

Rajat ylittävän rikollisuuden (RYR) torjunnassa jatketaan prosessien ja yhdenmukaisen toimintamallin kehittämistä. Poliisiyksiköt osallistuvat aktiivisesti RYR -yhteistyöverkoston toimintaan. RYR -toiminnan tehokkuuden seuraamiseksi luodaan yhdenmukainen mittaristo.

Viranomaisten tietojenvaihto kansallisesti ja kansainvälisesti on tehostunut (ml. SUPO - muu poliisi). Varautumiseen liittyen edelleen on meneillään hankintoja, jotta kyky reagoida nopeasti tilanteisiin on olemassa. Poliisin erityistilanneohjeistusta on myös päivitetty.

Suomen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyyn toimenpideohjelma vahvistettiin huhtikuussa 2016. Toimenpideohjelma on saanut laajasti myönteistä palautetta, ja se on ollut esillä mm. ETYJ:ssä ja YK:ssa. Myönteisen vastaanoton taustalla on useita syitä, joista voidaan mainita esimerkkinä laaja ja toimiva yhteistyö kansallisten ja paikallisten toimijoiden, järjestöjen ja yhteisöjen välillä.

Suomessa on jo käynnissä useita EU:n ja YK:n aihepiiriin liittyvissä strategioissa mainittuja toimia, jotka ovat laajasti vasta suunnitteilla. Esimerkkeinä näistä ovat yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa, nuorten osallistuminen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyyn sekä medialukutaidon kehittäminen.

Poliisi kehittää osaamistaan viharikosten tunnistamisessa ja paljastaa sekä tutkii tehokkaasti rasistisia piirteitä omaavia ja muita viharikoksia sekä ihmiskauppaa. Keskusrikospoliisiin aiemmin perustettu uhka-arviotoiminta on lähtenyt hyvin käyntiin kuten myös Helsingin poliisilaitokseen perustetun vakavien uhkien tutkintaan keskittyneen ryhmän toiminta.

On myös varmistettava, että terrorismintorjuntastrategiassa esitetyt toimenpiteet edistetään, koska toimenpiteet palvelevat myös hybridiuhkiin varautumisessa.

Kyber

Poliisilla on oltava taitoa ja kykyä sekä riittävät oikeudelliset mahdollisuudet vaihtaa tietoja ja tehdä yhteistyötä eri viranomaisten, yksityisen sektorin ja kansalaisten kanssa rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Siviilitiedustelun lainsäädäntöä valmistellaan ja työ on määrä saada valmiiksi tämän vuoden loppuun mennessä. Poliisilakiin ja/tai pakkokeinolakiin voitaneen sisällyttää sääntely, jolla annettaisiin rikostorjuntaviranomaisille/lainvalvontaviranomaisille mahdollisuus rikosperusteisesti saada tietoa tietoverkoista.

Poliisilaitokset toimivat vakavan tietoverkkorikollisuuden ennalta estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä kiinteässä yhteistyössä Keskusrikospoliisin kyberrikostorjuntakeskuksen kanssa, joka on poliisin tietoverk-

korikollisuuden torjunnan ja kybertoimintaympäristön palvelujen osaamiskeskus. Poliisiammattikorkeakoulu vastaa kyberrikollisuuden tieteellisestä tutkimuksesta ja myös kansainvälisestä yhteistyöstä, vastaa kyberrikostorjunnan kansallisesta koulutuksesta ja osallistua tietoturvakoulutusten antamiseen ja kehittämiseen yhdessä Keskusrikospoliisin kanssa.

Hybridiuhkat

Hybridivaikuttamisella ymmärretään suunnitelmallista toimintaa, jossa valtiollinen tai ei-valtiollinen toimija voi hyödyntää samanaikaisesti erilaisia sotilaallisia keinoja tai esimerkiksi taloudellisia tai teknologiaan perustuvia painostuskeinoja sekä myös informaatio-operaatioita ja sosiaalista mediaa, pyrkien vaikuttamaan kohteena olevan valtion heikkouksiin ja saavuttamaan omat tavoitteensa. Myös Suomeen kohdistuu hybridivaikuttamiseen kuuluvien keinojen käyttöä.

Normaaliolojen tiivis yhteistyö luo puitteet myös poikkeusoloissa tapahtuvalle yhteistyölle.

Kansallisen riskiarvion 2015 mukaisesti hybridiuhkien todennäköisyys on matala - keskimääräinen. Tämä ilmenee mm. informaatio-operaatioiden ja kyberoperaatioiden lisääntymisenä (ns. "trollaus"). Toimintaan vastaaminen edellyttää monipuolista kyber- ja analyysiosaamista poliisilta sekä tarvittavia lainsäädäntömuutoksia (mm. tiedustelulainsäädäntö).

Hybridiuhkien torjunnassa on kehitettävä ja ylläpidettävä poliisin, rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien yhteistä suorituskkyä tekojen keskeyttämiseksi ja hallintaan saamiseksi sekä varmistettava ajantasaisen teknisen välineistön saatavuus. Johtamis- ja tilannekuvajärjestelmien sekä viestinnän yhteensopivuus on varmistettava ja varmistetaan kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä.

Poliisia tukevien muiden viranomaisten toimintakyvyn ja resurssien on myös oltava kunnossa, jotta poliisi voi saada tarvitsemaansa apua muilta tahoilta. Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistyö rikostorjunnassa (PTR) on ollut tärkeä voimavara erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden selvittämisessä, joten näiden viranomaisten toiminta on myös turvattava. Puolustusvoimien tuki ja virka-apu poliisille ovat jatkuvasti käytössä olevia keinoja poliisin onnistumiselle tehtävässään.

Kansainvälinen yhteistyö

Aktiivinen osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön on Suomen etujen mukaista ja Suomen globaalin vastuun kantamista. Suomi vahvistaa aktiivisesti ja laaja-alaisesti kansainvälistä verkostoitumistaan.

Euroopan unioni on merkittävä toimija sen perussopimuksissa määritellyillä aloilla, kuten sisämarkkinoilla, ihmisten vapaassa liikkuvuudessa ja raha- ja talousliitossa. Se toimii vahvasti kauppapolitiikassa, ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa sekä sisäisen turvallisuuden alalla, erityisesti terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa toiminnassa ja rajaturvallisuudessa.

Kansainvälisessä yhteistyössä poliisi huolehtii kyvystä toimia tehokkaasti EU- ja Schengen- valtioiden ja EU:n toimielinten ja rakenteiden kuten Europolin, Pohjoismaiden sekä Suomen kannalta keskeisten kolmansien maiden lainvalvontaviranomaisten, Interpolin ja Itämeren maiden kanssa operatiivisen toiminnan lisäksi teknisen yhteistyön alalla.

Poliisiammattikorkeakoulun ja Keskusrikospoliisin tuottamalla koulutuksella parannetaan poliisiyksiköiden kansainvälisen poliisiyhteistyön osaamista ja valmiuksia painopisteen ollessa kansainvälisen yhteistyön erityisalojen asiantuntijuuden kehittämisessä ja kansainvälisten tietojärjestelmien tehokkaassa käyttämisessä.

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismaisen yhteistyön merkitys on Suomelle ja Suomen turvallisuudelle keskeinen. Viron, Latvian ja Liettuan turvallisuus ja vauraus ovat Suomelle tärkeitä.

Pohjoismaisen puolustusyhteistyön (Nordefco) puitteissa tehtävää yhteistyötä kehitetään. Suomi toimii vuonna 2017 Nordefcon puheenjohtajamaana edistään Pohjoismaiden yhteistoimintakyvyn tiivistämistä ja alueellista turvallisuutta lujittavia toimia.

Suomi osallistuu Pohjoismaiden poliisiyhteistyöhön mm. jatkuvasti poliisiylijohtajien yhteistyöllä, jota avustavat monet valmisteluelimet. Vuosina 2016 - 2017 Suomi toimii tämän yhteistyötoiminnon puheenjohtajamaana. Poliisi kehittää myös yhteispartiointia Ruotsin ja Norjan poliisien kanssa Pohjois-Suomessa.

Venäjän yhteistyö

Suomen ja Venäjän välinen poliisiyhteistyö konkreettisissa rikostorjuntajutuissa on yleisesti ottaen sujuvaa ja toimivaa, joskin hidasta. Maiden erilainen lainsäädäntö ja kankea byrokratia lyövät leimansa yhteistyölle, ja sen sujuvoittamiseksi on pyritty sopimaan käytäntöä helpottavia menettelytapoja. Kuluvan vuoden aikana Venäjän maahanmuuttovirasto ja huumevalvontavirasto on siirretty sisäministeriön alaisuuteen, mikä on aiheuttanut viime kuukausina joitakin epäselvyyksiä yhteydenpidon järjestämisessä operatiivisessa yhteistyössä.

Kriisinhallinta

Suomi osallistuu täysimääräisesti yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ennakoivalle toiminnalle annetaan nykyistä enemmän painoarvoa.

Suomi osallistuu poliittisten ratkaisujen etsimiseen ja sotilaallisiin ja siviilikriisinhallintatoimiin lähtö- ja kauttakulkumaissa. Näin vaikutetaan näiden maiden hallinnon kykyyn ehkäistä ja hillitä vakavaa rikollisuutta, väkivaltaa, ihmissalakuljetusta ja terrorismia.

Suomi jatkaa aktiivista osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Kyse on Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta vaikuttamisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Siviilikriisinhallinta on tärkeä painopiste myös siksi,

että kriisinhallintaosallistumisessa painottuu kohdemaiden oman kapasiteetin, oikeusvaltiokehityksen ja hyvän hallinnon tukeminen. Koulutustoiminta ja turvallisuussektorin kapasiteetin rakentamiseen tähtäävä tuki korostuvat, kun pyritään lisäämään kriisinhallintaoperaatioiden vaikuttavuutta ja saamaan kestäviä tuloksia.

Poliisi osallistuu siviilikriisinhallinnan koulutuksen suunnitteluun sekä Suomessa että Pohjoismaiden järjestämissä tilaisuuksissa yhdessä Kriisinhallintakeskuksen kanssa. Pohjoismaiden yhteistyö kattaa koulutuksen - sekä oppilas että opettajavaihdon -, yhteiset toimintalinjojen valinnat sekä muita kehittämistoimia.

Poliisi on suurin yksittäinen ammattiryhmä Suomen lähettämien siviilikriisinhallinnan sekondeerattujen kansainvälisten asiantuntijoiden joukossa. Poliiseja on mukana useissa kansainvälisten järjestöjen missioissa toimimassa rikkoutuneiden yhteiskuntien jälleenrakentamisessa ja ihmis- ja perusoikeuksien suojelemisessa.

Poliisin työikäohjelman osana urasuunnittelutyöryhmässä luodaan poliisihallinnon henkilöstölle koko työiän kattava työpolkumalli, jolla varmistetaan osaamisen ja ammattitaidon jatkuva kehittäminen ja ylläpitäminen. Tässä työssä käsitellään myös kansainvälisten työtehtävien kuten siviilikriisinhallinnan urapolkuja ja tilaa.

Poliisin varautuminen

Suomi kehittää kansallista kriisinkestokykyään laaja-alaisesti. Turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaaviin tai niihin haitallisesti vaikuttaviin tilanteisiin varaututaan ja valmistaudutaan ennakolta, jotta haitat voidaan ennakoida tai torjua.

Poliisin varautuminen ja valmiussuunnittelu on jatkuvaa toimintaa, jota tehdään entistä enemmän yhteistyössä sekä kotimaisten viranomaisten kanssa että myös kansainvälisessä yhteistyössä mm. syyskuussa 2016 yhteisessä poliisijohtoisessa harjoituksessa Viron kanssa. Haasteen muodostavat eri viranomaisten toimivaltojen rajoilla tapahtuvat rikolliset tms. toimet, jolloin vastuutahon määrittäminen voi vaikeutua. Tilanteiden johtaminen ja vastuu eivät voi tehokkaasti siirtyä kesken muuttuvan tilanteen viranomaisilta toisille. Tätä haastetta vähennetään yhteisillä suunnitteluilla ja harjoituksilla. Yhteistyö sujuu kuitenkin moitteettomasti.

Suomi toteuttaa laajaa ja kehittyvää kumppanuutta Naton kanssa. Kansainvälisen avun vastaanottamisen edellyttämät toimet huomioidaan laaja-alaisesti valtionhallinnon varautumisen kehittämisessä.

Poliisi on ollut mukana suunnittelemassa omalta osaltaan toimia, jotka liittyvät Host Nation Support -toiminnan suunnitteluun.

Maahantulon hallinta

Laittoman maahantulon tilanne pyritään säilyttämään Suomessa hallittuna. Maastapoistamispäätösten täytäntöönpanon on oltava tehokasta. Lisäksi poliisilaitokset edistävät kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden vapaa-

ehtoista poistumista maasta. Jos Suomi ja toimivaltaisena viranomaisena poliisi ei onnistu laittomasti maassa oleskelevien ja maahan jäävien poistamisessa Suomesta, niin yhteiskunnan asenne maahanmuuttoon voi muuttua kielteisemmäksi. Maahan laittomasti jäävät voivat aiheuttaa monin tavoin ongelmia yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Vertailu Pohjoismaiden poliisien määrästä (epävirallinen tieto)

Jos poliisien määrä Suomessa laskee kehyskauden loppuun mennessä poliisin kehukseksi esitetyn mukaisesti ja poliisien määrä olisi 2021 kaikkiaan 6432, niin suhdeluku asukasmäärään olisi vain 1,12.

Maa	Poliisi- miehiä 2016	Poliisi- miehiä 2020	Asukkaita 2016	Poliiseja per 1.000 asukasta 2016	Poliiseja per 1.000 asukasta 2020 *****	Lisäystarve Suomessa, jos vastaava taso kuin muissa Pohjoismaissa 2016
Tanska*	9 296	9 896	5 717 014	1,63	1,73	✓ + 1641
Ruotsi**	19 632	21 462	9 884 285	1,99	2,17	✓ +3641
Suomi***	7 309	7 000	5 496 640	1,33	1,27	
Norja****	9 333	10 984	5 213 985	1,79	2,11	✓ + 2550
Islanti*****	622	622	334 300	1,86	1,86	✓ + 2900

* Tanska ottaa noin 600 opiskelijaa lisää koulutukseen (yli eläkepoistuman). Tieto budjetista. Rajapoliisitehtävät (-1.200) vähennetty.

**Päätetyt lisäykset 2020. Rajapoliisi- ja passintarkastaustehtävät poistettu.

*** Finland, arvioitu 7.000 2020 (Budjettiesitys minimi: 7.000)

**** Lisäyksiä luvat, noin 2 / 1.000 asukasta vuonna 2020.

*****Ei ennustetta 2020,-24 poliisia Keflavikin lentokentällä poistettu rajapoliisitehtävien osalta

***** vertailu nykyiseen (2016) asukaslukuun